

Bezorgdheid om sociale samenhang in Duitsland

Achtergrond - 13 februari 2018 - Auteur: Alieke Kleve

Angela Merkel had een sombere nieuwjaarstoespraak dit jaar: met de sociale samenhang in het land is het slecht gesteld, sommigen zouden een kloof in de samenleving ervaren. Daar wil de regering wat aan doen, getuige ook de ondertitel van het nieuwe regeerakkoord 'Ein neuer Zusammenhalt für unser Land'. Een wetenschappelijk instituut ter bevordering van de sociale cohesie is zelfs in de maak.

Het ministerie van Onderwijs en Wetenschap heeft miljoenen gereserveerd voor een nieuw Institut für gesellschaftlichen Zusammenhalt. Dat moet gaan bestaan uit maximaal 10 instituten, verspreid over het land, die zich met onderzoek naar de sociale samenhang in Duitsland moeten gaan bezighouden. Kosten: tien miljoen euro per jaar.

De noodzaak voor zo'n instituut ziet de overheid in het bestaan van "bevolkingsgroepen, die het bestaande politieke bestel niet meer steunen en zich naar de rand van de samenleving gedrukt voelen, en zich distantiëren van de democratie en haar vertegenwoordigers".

Drie op de vier respondenten vindt dat de sociale samenhang in gevaar is.

De Bertelsmann Stiftung publiceerde in december een onderzoek naar de sociale cohesie in Duitsland. Het onderzoeksteam aan de Jacobs University Bremen ondervroeg meer dan 5.000 mensen over de sociale samenhang in Duitsland. De resultaten zijn opvallend. De sociale samenhang in de eigen regio beoordelen twee op de drie respondenten als 'goed'. Een ander beeld ontstaat wanneer dezelfde vraag gesteld wordt voor het hele land: dan vindt drie op de vier dat de sociale samenhang ten minste gedeeltelijk in gevaar is.

Sociale cohesie is misschien wel het belangrijkste concept van de sociale wetenschappen, maar tegelijkertijd complex en onscherp. Het is daarom niet voor niets dat het onderzoeken en operationaliseren van het begrip *gesellschaftlicher Zusammenhalt* één van de taken van het nog op te richten instituut gaat worden.

In de praktijk geldt voor sociale cohesie eigenlijk hetzelfde als voor tijd, aldus de

Nederlandse sociologen Paul Schnabel en Joep de Hart in een rapport van het Sociaal Cultureel Planbureau over dit thema: “Je weet wat het is, totdat je het probeert uit te leggen.” Volgens de definitie van de Bertelsmann Stiftung wordt een cohesieve samenleving gekenmerkt door “belastbare sociale bindingen, een positieve emotionele verbondenheid van de gemeenschap met haar leden en een duidelijke oriëntatie aan het algemeen belang”.

Egalitaire Scandinavische landen hebben de meeste cohesie.

De Bremer onderzoekers concluderen dat alle pessimistische uitlatingen ten spijt, het relatief goed met de sociale samenhang gesteld is. Toch bestaan er enkele factoren die op den duur een gevaar kunnen opleveren voor de cohesie in Duitsland, zegt ook Kai Unsicker, die het onderzoek van de Bertelsmann Stiftung leidde, in een telefonische toelichting.

Een belangrijke voorspeller van sociale cohesie is de ervaren rechtvaardigheid. Regio's met een hoge (jeugd)werkloosheid, veel armoede, vergrijzing en vroegtijdige schoolverlaters, scoren relatief laag op samenhang. “De verdeling van welvaart is een essentiële factor”, zegt Unsicker. “Wanneer het met het land als geheel goed gaat, maar mensen in hun persoonlijke situatie niets van deze welvaart merken, dan kan dat de solidariteit met de samenleving aantasten.” Toen het onderzoeksteam de sociale cohesie op Europese schaal bekeek, stelden ze dan ook vast dat de egalitaire Scandinavische landen de meeste cohesie hebben. Duitsland scoort in dat onderzoek daarentegen gemiddeld.

Een tweede resultaat: in de regio's waarin “veel jonge mensen leven en werk vinden en waar mensen zelf in staat zijn om sociale uitsluiting te voorkomen, is de sociale samenhang beter”, constateren de onderzoekers. Daaraan schort het in de ‘nieuwe’ deelstaten - zoals de oostelijke deelstaten die pas sinds de eenwording bij de Bondsrepubliek horen ook wel worden genoemd. Op de cohesie-index staan de 5 Oost-Duitse deelstaten dan ook onderaan, gevolgd door Berlijn.

De sociale ontevredenheid in de deelstaat Saksen is al jaren bovengemiddeld groot.

Het is dan ook niet zo gek dat het oorspronkelijke plan was om alleen in het Oost-Duitse Dresden een instituut voor sociale samenhang op te richten. De sociale ontevredenheid in de deelstaat Saksen is al jaren bovengemiddeld groot. Een onderzoek van de deelstaatregering in november vorig jaar liet zien dat de inwoners weinig vertrouwen in hun politieke instituties hebben, vaak met rechts-radicalen standpunten instemmen en vijandig staan tegenover vreemdelingen. (Zie ook: [Rechts-extremisme in Saksen blijft groot probleem](#))

Unszicker: “Ik vind de keuze voor Saksen begrijpelijk, maar ik denk dat de factoren, die de sociale cohesie aantasten, landelijk gelden.” Digitalisering, migratie en vergrijzing bijvoorbeeld, zijn volgens de socioloog geen ontwikkelingen die alleen in Oost-Duitsland spelen. “Daarom zie ik ook wel iets in het geplande instituut: Dit soort complexe vragen hebben grondig interdisciplinair onderzoek nodig.”

Het succes van het instituut hangt volgens Unszicker af van een aantal factoren. Het instituut moet boven op de actuele thema’s zitten, samenwerken met verschillende disciplines en maatschappelijke organisaties, en met haar onderzoeksresultaten in de publiciteit treden. “Alleen dan kan je een maatschappelijk debat creëren”, aldus Unszicker. De actuele aard van de onderzoeksonderwerpen vraagt er daarom ook om direct toegankelijk te zijn. “En niet pas na tien jaar in het Engels gepubliceerd te worden, zoals nu vaak het geval is in de wetenschap”, maant de onderzoeker. Tot 3 maart kunnen relevante instanties zich inschrijven voor een plek in het instituutnetwork.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/24748/bezorgdheid-om-sociale-samenhang-in-duitsland>